

I fotspåren på motståndskraftiga unga

Eleverna stödjer varandra, man söker upp likasinnade studiekamrater och studerar och hjälper varandra. I flera fall har vi sett att man skiljer på kompisar i skolan och på fritiden som kan ha helt annan studiemotivation. Man kan få hjälp av någon i sitt sociala nätverk, det kan vara någon granne eller släkting.

De med högutbildade föräldrar har mycket fördelar då föräldrarna själva har upplevt högskolestudier och kan guida hur man förhåller sig till studielån och till t.ex. byta utbildning. Men konkret också att kunna hjälpa till med läxor och fördjupningsarbeten, att klura ut vad läraren förväntar sig av eleven och så.

Om oss och forskningsprojektet

Vi är en grupp forskare från Stockholms universitet och Södertörns högskola som forskar om ungdomar i som är framgångsrika i skolan i Stockholms- och Mälardalsområdet. Det vi vill veta är hur eleverna har lyckats med sina studier och vad det är som inspirerar till fortsatta studier. Vi vill även veta hur de använder sitt sociala nätverk som en resurs i sin utbildningsbana. I det sociala nätverket ingår t.ex. släktingar, lärare, tränare eller andra viktiga personer samt jämnåriga i kamratgruppen. Carina Carlhed Ydhag, Ali Osman och Niclas Månsson.

Projektet som finansieras av Vetenskapsrådet startade januari 2017 och beräknas att avslutas under 2021. Vi har intervjuat 52 elever med skiftande social och kulturell bakgrund, barn till föräldrar med hög och låg utbildningsnivå, barn till svenskfödda föräldrar och föräldrar som kommer från andra länder. Vi har intervjuat varje elev 3 gånger under två år. Den sista datainsamlingen pågår just nu. Vi har även intervjuat personer som eleven själv angett som viktiga för sin tid i skolan såsom lärare, kompisar, föräldrar eller andra vuxna. Projektet är etikprövat.

Våra resultat

Vad är det som avgör om barn som kommer från hem, där båda föräldrarna är lågutbildade ändå klarar sig bra i skolan? Hur ser framgångsfaktorerna ut?

Man kan prata om tre saker som behöver vara på plats och som tillsammans ger studieframgång. Det är stöd, motivation, och sättet man organiserar sina studier.

Stöd - Det allra viktigaste som vi sett är omsorgen hemifrån eller i deras nätverk, t.ex. att de har någon förälder eller annan vuxen som vill deras bästa och att de känner det och vet om det. Man får också superviktigt stöd från lärare som ser dem som individer och som kan väcka intresset för ämnen.

Allas föräldrar uttrycker ju hur viktig skolan är, men alla kan inte hjälpa sina barn med läxor eller hur de ska tänka när de ska välja yrke eller utbildning. Så för dom här eleverna är det viktigt att skolan t.ex. kan erbjuda grupprum där eleverna kan sitta och plugga tillsammans. En del bor trångt och får inte sitta ifred för småsyskon och så, andra har det jobbigt hemma av andra orsaker och för dom kan skolan vara en fristad. Lärare är extremt viktiga för de här eleverna också, för att de kanske inte har någon annan att fråga.

Vilken roll spelar förväntningarna både från föräldrar och skola?

Det viktiga som vi sett är hur ungdomarna uppfattar förväntningarna och hur de ger mening till sin satsning på skolan. Vi har sett motiv som *revansch* – man vill visa dem som haft låga förväntningar på dem, man kanske vill kompensera för den nedåtgående sociala mobilitet som man sett sina föräldrar göra sedan de kom till Sverige eller helt enkelt kunna belöna sig med en lyckosam framtid om man upplevt en svår tid.

Andra drivkrafter är att *bli kunnig* i något, det kan vara en pågående process i att lära sig att lära, att bli ett bättre jag, eller att man ser en *tydlig bild av sig själv i en profession* i framtiden eller att man har ett *starkt intresse* inom något område som man brinner för och man vill jobba med det. Men sedan finns också en hel del *rädsla*, som fungerar som drivkraft, att *allt* hänger på dessa betyg, man måste lyckas med att få högsta betyg i allt annars stängs grindarna. Andra tar spjörn mot forna klasskamrater som säljer droger utanför tunnelbanan. De är rädda för att hamna där, utan alternativ.

Den sista gruppen motiv som vi hittat är *förväntningar*. De som vet att de har högsta betyg i allt eller nästan allt är ganska coola de vet att grindarna kommer vara öppna, att de kan välja utbildning ganska fritt utan att oroa sig. En annan grupp vill att föräldrarna ska vara stolta över dem. Andra tycker att sina föräldrar uppoffrat mycket för deras skull och de kan inte misslyckas.

Institutionen för pedagogik och didaktik

Ali Osman, projektledare, Stockholm Universitet, ali.osman@edu.su.se Mobil: 08-120 763 01
Carina Carlhed Ydhag, Stockholm Universitet, carina.carlhed@edu.su.se Mobil: 070-8701256
Niclas Månsson, Södertörns högskola, niclas.mansson@sh.se Mobil: 076-315 10 97

Stockholms
universitet

Vilken roll spelar begåvning?

Vi har inte studerat det, vi är intresserade av den sociala sidan av studieframgång inte biologiska eller psykologiska. Men det skulle vara roligt att samarbeta kring det någon gång. Att förena det bio-psykologiska med det sociala i ett tvärvetenskapligt projekt.

Vilka mönster har ni fått syn på i förhållande till ungdomarnas sociala och kulturella bakgrund?

Vi ser att ungdomar med migrantbakgrund tar med sina föräldrars förlorade sociala status i sin motivation men att även elever med svenska föräldrar som inte haft akademiska möjligheter, skapar mening i att de ska ta vara på sina egna möjligheter. Barn till högutbildade funderar inte så mycket på sånt här kompensationsstänkande. Vi kan däremot se att barnen till högutbildade föräldrar tenderar att se föräldrars position och levnadsstandard som en miniminivå, som man inte får hamna under. En slags social skam. Detta skapar stor stress.

Enligt er är det är en växande andel unga som trots bristande resurser hemma ändå gått vidare till akademiska studier. Vad kan det bero på att den här gruppen blir större?

Det här får bli en gissning eftersom vi inte studerat det här. Men att läsa vidare på högskolan har ju generellt blivit mer som ett naturligt och nödvändigt steg för alla. Mattestugor, läxhjälp, studietid på skolan kan ha bidragit. Men det är svårt att säga utan studier förstås. Men vi har fortfarande social snedrekrytering som vi behöver jobba med.

Och vad är det som avgör om man sen väljer att studera vidare på universitetet?

Ja, det är just det som vi samlar in data om nu, så jag kan inte säga något säkert kring det. Men flera uttryckte i vår andra intervju att man var trötta. Man hade jobbat och satsat så hårt. Så det behövs uthållighet och att man står fast vid sin övertygelse om varför man gör detta.

Vilka utbildningar är mest eftertraktade?

Det är lite olika, men de med allra högst betyg pratar om de mest eftertraktade utbildningarna: jurist i Sthlm eller Uppsala, läkarprogrammet, psykologprogrammet, arkitekt eller civilingenjör är vanliga

Varför?

Varför man pratar om de mest eftertraktade är intressant eftersom det ibland handlar om att kunna få "valuta" för sina insatser man gjort. För vissa handlar det mindre om innehållet i utbildningen och mer om att erövra en plats. För andra handlar det om att söka en och samma typ av utbildning fast på olika platser.

Vad tror ni skulle göra så att ännu fler barn från hem med lågutbildade föräldrar skulle lyckas bättre i skolan?

Uppmuntran och konkret stöd från lärare och personer i sin omgivning, att se dem som individer, att tro på deras förmåga, föräldrastödet har de ofta redan. Mattestugor och liknande är jätteviktigt. Fler initiativ från föreningar och privatpersoner att kunna hjälpa till med läxläsning. Men det är uppenbart att skolan behöver tillhandahålla lokaler för läxläsning ensam och i grupp då grunden är lugn och ro för att kunna koncentrera sig. En mamma gjorde vad hon kunde göra i deras trångboddhet, hon gjorde iordning en särskild plats i vardagsrummet, den bästa platsen. Där fick man bara sitta när man gjorde sina läxor.

Publikationer och konferenspresentationer

Carlhed Ydhag, C., Månsson, N., & Osman, A. (accepted). Momentums of success, illusio and habitus: high-achieving upper secondary students' reasons for seeking academic success. *International Journal of Educational Research*.

Månsson, N., Carlhed Ydhag, C., & Osman, A. (2021). I skuggan av kulturellt kapital. – om konsten att omforma habitus för skolframgång. *Nordic Studies in Education* 41(2), 130–147. doi.org/10.23865/nse.v41.2353

Osman, A., Carlhed Ydhag, C. & Månsson, N. (2020). Recipe for educational success: a study of successful school performance of students from low social cultural background. *International Studies of Sociology of Education*. <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1764379>

Inskickade (under review)

Osman, A., Månsson, N. & Carlhed Ydhag, C. (in review). The significance of significant others: the perspective of high-achieving students of different backgrounds.

Månsson, N. & Osman, A. (in review). Designing a research project: The pitfalls of implementing deskwork research design.

Konferenser

Carlhed Ydhag, C., Månsson, N. & Osman, A. (2020). Momentums of success and habitus: High-achieving upper secondary school students' reasons to seek success in school. Presented in NW 4, at NERA, 4-6th March 2020, University of Turku Finland.

Osman, A., Månsson, N. & Carlhed Ydhag, C. (2020). The significance of significant others: the perspective of high achieving students from different backgrounds. Presented in NW 18, at NERA, 4-6th March 2020, University of Turku, Finland.

Carlhed Ydhag, C., Månsson, N. & Osman, A. (2019). Roadmaps and momentums of success: Upper secondary school students' motivations and experiences of how to succeed in school. Presented at the conference 'Critical perspectives on agency and social justice in transitions and career development', in Copenhagen 23-24 October 2019.

Osman, A., Carlhed, C & Månsson, N. (2018). Following the Footprints of Resilient Youth: Mapping Social Networks of High Achieving Students in Upper Secondary School. Presentation at the ECER European Conference on Educational Research conference "Inclusion and Exclusion, Resources for Educational Research", 3-7 Sep 2018, Bolzano; Italy

Osman, A., Carlhed, C & Månsson, N. (2017). Following the Footprints of Resilient Students: Challenges in Mapping Social Networks of Students in Upper Secondary School, "Transitions, career learning and career management skills. Multi-disciplinary and critical perspectives", October 19-20, 2017, Stockholm University